

Recerca històrica sobre els orígens de la Guàrdia Municipal de Manacor fins al final del segle XIX

Antoni Sureda Vicens

Antecedents

Fou la primera Constitució de Cadis de 1812, que encomanava als ajuntaments, entre altres facultats: «La policia de salubridad y comodidad, así como el auxilio al Alcalde en todo lo que pertenezca a la seguridad de las personas y bienes de los vecinos y a la consevación del orden público».

Aquest precepte constitucional el podem considerar l'origen i punt de partida de l'actual sistema de seguretat públic local i, evidentment, també de les actuals policies locals. Un decret de data 31 de desembre de 1813 autoritzava els batles a nomenar els propis algutzirs de la vila.

El cossos d'alguatzirs i serenos varen ser els antecessors de les actuals policies locals, abans denominades guardacarrers, guàrdies municipals, policies municipals, etc.

Aquest establiment d'un poder local popular representava en aquell temps tot un pilar bàsic en el model liberal de l'Estat que es volia establir damunt l'antic règim existent fins al moment i que, per tant, representava una forma molt nova d'estructura de forma de govern.

No obstant això, durant gran part del segle XIX serà l'exèrcit i les milícies nacionals (que més endavant analitzarem), també denominades urbanes, les encarregades de la seguretat local dels municipis.

A poc a poc, les guàrdies municipals varen anar substituint en uns casos les milícies locals, o bé es varen anar integrant en els cossos d'alguatzirs o serenos, guardians fins aleshores dels carrers i places de les ciutats i dels pobles.

És precisament en aquesta època de transició quan es va crear la majoria de cossos de policia propis dels ajuntaments. Aquestes guàrdies municipals eren cossos uniformats i professionals que es varen anar inserint dins els organigrames municipals dels seus antecessors i que eren, com ja hem precisat, els alguatzirs i serenos.

A partir, doncs, de la Constitució de 1812 i en les successives constitucions es disposa que l'organització i atribucions dels ajuntaments es regiran per les seves pròpies ordenances. Cal destacar la Llei de 2 d'octubre de 1877, l'art. 14 concretament, que facultava les corporacions locals per a l'aprovació d'ordenances municipals de policia urbana i rural, i també que «los Agentes Municipales que usen armas dependan exclusivamente del Alcalde en su nombramiento y separación».

Antecedents històrics locals

Després d'haver examinat la documentació de l'Arxiu Municipal no hi hem localitzat la data concreta de creació dels cos de policia municipal. Tot i això, trobam les següents referències que ens ajuden a fer-nos-en una idea aproximada:

Segons documentació consultada, l'any 1803, a Manacor consta l'existència de la figura de dos oficials saig, Cristòfol Tauler i el seu fill Andreu. Però en aquest mateix any, degut a l'edat molt avançada de Cristòfol el consistori va decidir nomenar l'altre fill, també anomenat Cristòfol Tauler, com a oficial saig, i el seu pare va passar a realitzar tasques per l'Ajuntament menys penoses.

Quan va morir en Cristòfol Tauler, pare, varen nomenar oficial saig Antoni Ximénes Coto.

La creació de la figura del saig, que segurament ja existia a Manacor abans de 1800, és el punt d'origen d'una futura Policia Municipal de la ciutat.

En el llibre d'actes de 1820–1829, durant el Trienni Liberal (1820–1823), apareixen els batles de barriada o zeladors: autoritats de caire municipal que tenien obligació de mantenir l'ordre, la tranquil·litat i la seguretat de les persones i dels béns.

La Llei de 3 de febrer de 1823, de normativa estatal, atribueix als ajuntaments, concretament als batles, competències sobre el manteniment de l'ordre públic i sobre la policia. A més, possibilita que en el cas d'alteració d'ordre públic la màxima autoritat podia demanar ajuda a les milícies.

El membre del consistori delegat de l'ordre i la seguretat, en molts de llocs era ell mateix qui realitzava funcions de vigilància dins el poble.

En una altra referència, consta que l'any 1823 el batle i el secretari del poble hagueren de cridar l'atenció als dos saigs perquè no complien perfectament el seu treball.

Anys després, el 1852 a instàncies del governador provincial, és quan es creen les primeres forces d'ordre municipals anomenades guàrdies municipals, que estaven baix les ordres dels batles. La seva funció concreta era la de cuidar el compliment de les normes municipals i els bans dictats per les batlies.

El llibre d'actes del 1872–1874 esmenta la figura de nomenat, zelador i guàrdia jurat dels camps municipals.

En el llibre d'actes del 1885 es dona compte de la compra de 2 noves trompetes per als pregoners de la vila per poder fer els anuncis.

El policia municipal, com ja hem mencionat, és l'evolució dels zeladors, serenos, alguatzirs i saigs, malgrat que avui en dia els serenos ja no encenguin faroles.

Hi havia una certa categoria, dins aquestes tasques de vigilància en els municipis. Els zeladors, que després passarien a denominar-se serenos, eren inferiors als alguatzirs o saigs. Després estarien per damunt els guàrdies municipals amb les seves respectives categories de rurals, guardacarrers, agents armats, etc.

Serenos

El 1786 Barcelona va crear el cos de serenos i 11 anys després, concreta-

ment l'any 1797, el rei Carles IV va crear a Madrid els cos de serenos a la capital d'Espanya. A Palma de Mallorca, es va crear el cos de serenos l'any 1822.

La vigilància nocturna feta pels serenos es va generalitzar en tot el territori estatal arran d'una normativa de 1834 que en va fer extensiva la seva implantació. La supressió del cos de serenos per Decret de 4 d'abril de 1974 va fer que molts dels seus components poguessin integrar-se en les policies municipals.

El sereno era la persona encarregada de vigilar els carrers de la vila, regular la il·luminació durant els vespres i en segons quin casos obrir les portes. Portava un bastó que s'anomenava xuixo com a defensa. A més del xuixo, anaven carregats amb una escala de llenya per enfilejar-se als fanals, una garrafa amb el petroli, —que era el combustible amb què navegaven els primers fanals—, i un fanalet per fer llum i per tenir la flama amb la qual encendre'ls.

Fou devers a mitjan segle que a Manacor als serenos se'ls va començar a anomenar els *cucales*. Potser perquè a l'hivern duïen una petita caputxa o barret acabat en punta format pel mateix capot.¹

Els serenos cantaven les hores durant la nit, informaven sobre el temps que feia, anaven a cercar el metge, la comare o el capellà, segons fossin requerits pels veïnats.

Era costum dels serenos durant el transcurs de la nit cantar en veu alta el transcurs de les hores com: «*Alabat sia deu, les dotze i plou*», «*Ave Maria, les dues i sereno*», etc.

També duïen un xiulet que feien sonar en el cas d'avisar d'una possible alarma als veïnats.

Segons testimonis orals de persones molt majors, els serenos despertaven als veïnats, a les hores en què ho trobaven escrit, amb un toc a les portes de les cases.

Amb el pas del temps i amb la necessitat de la seguretat pública l'Ajuntament prengué la decisió d'armar als serenos amb espases. Llavors els serenos es van convertir en personatges molt populars.

¹ Una expressió encara avui coneguda, especialment a la comarca de Manacor, és la que diu: «De què has de tenir por? De ses cucales de Manacor?». Segons el diccionari Alcover-Moll, *cucala* té una accepció d'ésser fantàstic al qual s'atribueix la missió de vigilar pels carrers per a tugar el qui treu el cap per la finestra. En sentit semblant, de «ésser fantàstic i temible», es troba usat el mot *cucales* en dita expressió de Manacor.

Les clucales són dues rotlanes d'espert o de palma, unides amb un cordó del mateix material, que es posen davant els ulls de la bèstia que roda a una sínia, a un molí o a l'era de batre, perquè no es maregi.

Les quatre places que eren ocupades pels zeladors passaren a integrar-se en el cos dels serenos.

Algutzirs

En temps del rei Alfons X, segle XIII, apareix per primera vegada documentada la figura de l'algutzir.

Era la persona encarregada, entre altres funcions, de dur les citacions del batle als propis veïnats. Exercia d'agent de l'autoritat. A vegades feia de pregoner en els carrers acompanyat del renou d'un tambor i d'una corneta.

A més de vetlar pel compliment de les ordenances municipals, controls de venedors ambulants, etc., també era l'encarregat del sorteig de les quintes i cercar els possibles desertors.

Solia ajudar en la subhasta i en l'adjudicació de terres, i auxiliar en la resta de tasques dels membres del consistori, quan fos sol·licitat.

Com ja hem dit abans, el primer saig del qual es té constància a Manacor és d'abans de 1803, alhora que sabem cert que en aquest any hi havia en Cristòfol Tauler i el seu fill Andreu. El darrer saig del municipi fou en Miquel Febrer Gomila, fill i net de saigs.

Com a curiositat, hem de mencionar que els germans Tauler varen renunciar al seu càrrec l'any 1812, en negar-se a jurar la Constitució d'aquest mateix any. No obstant, dos anys més tard, concretament l'agost de 1814, amb la tornada del rei Ferran VII, agafaren novament el seu anterior càrrec d'oficials saig.

L'any 1990, amb la mort d'en Miquel Febrer, es va abolir definitivament la plaça de saig a Manacor.

Amb el temps, tots els algutzirs passarien a denominar-se oficials

Figura representativa dels primers serenos de Manacor, anomenats popularment «cucales».

“saig”, en tots els municipis.

Podem afirmar, doncs, que les antigues milícies urbanes, els saigs i els serenos, com ja hem esmentat, són els antecedents de l'actual Policia Local.

Patrulles ciutadanes. Les milícies urbanes com l'origen i l'evolució de la Guàrdia Municipal

Recordem, doncs, que segons les indagacions realitzades l'origen de l'actual Policia Local fou la creació de les milícies ciutadanes creades a principis de l'any 1812 i, posteriorment, en 1820, durant el govern del Trienni Liberal, que són les que realment tenen més transcendència en la vila de Manacor. (L'1 de gener de 1820 es produeix la sublevació del coronel Riego a Cabezas de San Juan, de la província de Sevilla, que va donar nom a la revolució).

La regulació de les milícies es va iniciar al mes d'abril de 1820. La seva definició estava reflectiva en l'art. 42 del Reglament de les milícies, tant en el mateix any de 1820, com posteriorment en el Reglament de 1835: «[...] las milicias son fuerzas ciudadanas, y no de vasallos ni de señores». «[...] Son al tiempo, nacionales y locales, junto a su extensión nacional, su organización y dirección son municipales y el Alcalde es su máxima autoridad en cada localidad».

Les milícies eren agrupacions o conjunts de persones d'organització militar, creats a Espanya durant les lluites polítiques del segle XIX per defensar el sistema constitucional.

Aquests milicians patrullaven de vespre i realitzaven torns rotatoris amb els serenos i grups de civils. S'organitzaven fent rondes nocturnes formades per milicians i veïnats d'irrefutable reputació segons les ordenances previstes de policia interna.

I hi formaven part tots els homes hàbils entre 18 i 48 anys, patrullant de forma organitzada als carrers segons els barris on vivien, de les 10 del vespre fins a les 3 de la matinada.

A Manacor, al principi varen dividir el nucli urbà en cinc districtes, barris i illetes. Hi havia 10 barris amb vigilància de rondes nocturnes i, com ja hem dit, cada barri estava dividit en illes de cases: des de 4 illetes el barri més petit, fins a 8 els més grans, depenent del barri corresponent.

Per vigilar que el personal de les rondes realitzàs correctament les seves funcions hi havia 4 regidors del consistori que els controlaven i a la vegada n'eren els responsables. L'Ajuntament era l'encarregat de proposar els caps de les milícies entre el personal que patrullava.

Poc a poc aquestes patrulles varen veure com el caràcter militaritzat que les havia vist néixer s'anava perdent, especialment amb l'aparició dels «batles de barriada» i, poc temps després, dels zeladors, autèntica autoritat encarregada de l'ordre i de la seguretat de les persones, dels béns i dels immobles de les barriades que tenien assignades.

Aquestes milícies varen veure reduir-se considerablement el nombre de veïnats que feien les rondes. D'aquesta manera, si durant l'any 1820 hi havia 1.214 veïnats que col·laboraven en les milícies per fer les rondes, l'any 1824 es va reduir a 989 veïnats, i tan sols un any després, el 1825, només hi va haver 137 homes que feien les esmentades rondes de vigilància.

Com a curiositat, hem de destacar que en el cas d'una persona que no hagués fet el servei o no es trobava en condicions, la catalogaven amb la paraula «inútil» i per tant no podia formar part de les milícies.

En la primera meitat del segle XIX, l'augment de delictes, especialment durant els vespres de robatori de garbes i cups de vi, va crear un clima d'inseguretat molt preocupant en el municipi. La creació d'aquestes patrulles assegurava i prevenia que no hi hagués més robatoris. Concretament el 1824, hi hagué una multitud de robatoris en llocs sagrats, que va ocasionar molta de tensió i alarma entre els habitants.

No obstant, però, la tranquil·litat pública i la seguretat seguien perillant degut al pillatge que hi havia, especialment a l'estiu (robatoris de garbes i cups de raïm). Per aquest motiu es va tornar acordar formar rondes a càrrec de voluntaris reialistes amb el reforç dels habitants a qui per sort els tocà. Amb la mort de Ferran VII, els voluntaris reialistes varen desaparèixer.

El patrullatge d'aquest grup de persones durant la nit va coincidir amb la desaparició d'una figura que causava molta de por als veïnats, especialment en el barri de Fartàritx, coneguda com la «por» i que no era altra cosa que una persona disfressada amb un llençol que espantava la gent durant les nits.

L'augment de les conspiracions i lluites polítiques a Espanya a principis del segle XIX, va crear una gran desconfiança dins tots els sectors que va obligar les autoritats a dictar ordres i lleis per controlar i garantir la seguretat de la població.

A les Illes Balears, entre altres es va dictar una ordre del 14 de febrer de 1827 i una altra en data del 24 de juny de 1829, signades per l'intendent general de Policia, que demanava ajuda a les forces de l'ordre de la ciutat i dels pobles per detenir i castigar qualsevol persona que tingués en el seu poder papers subversius amb tendència a la desorganització del govern legítim del rei. En aquest cas, seria detingut i acusat com a reu d'Estat. Igualment seria tractat qui pogués

tenir en el seu poder qualsevol correspondència «obscura i sospitosa».

Una altra ordre del 1829 demanava detenir qualsevol persona que escampés notícies alarmants i subversives contra el rei o tingués en el seu poder papers, fins i tot anònims, que tractessin de temes polítics o en contra de les disposicions del Govern. En cas que un ciutadà localitzés documentació d'aquesta classe, tenia l'obligació de presentar els papers a la Policia o, en cas contrari, se li imposaria una multa de 100 ducats.

Per acabar, hem de remarcar que entre els anys 1820 i 1833, des de la Intendència de Policia de les Illes Balears, mitjançant distints intendants generals caps de Policia, es varen redactar una gran quantitat d'ordres, edictes, bans, etc., que intentaven regular en certa manera aspectes relacionats amb la seguretat dels ciutadans, com la tinença d'armes, llibres en contra de la monarquia, cèdules de seguretat, lògia de maçons, etc.

L'any 1835 hi va haver una crida en la vila ordenant que tots els homes d'entre 18 i 40 anys havien de pertànyer a la milícia urbana. I el 25 de juliol del mateix any havien de jurar fidelitat a favor de la futura reina Isabel II.

El 30 de desembre de 1836, l'intendent general de la Policia de Balears, Sr. Miquel Polidor, va signar un edicte on obligava a tothom a presentar una carta de seguretat a tots els pobles de les Illes i que havia de renovar cada cert temps. En el cas contrari de no tenir-la, no se'ls deixaria entrar en la ciutat o els pobles on acredités la seva residència. Si aquestes persones fossin localitzades en qualsevol camí pels zeladors, serien arrestades i processades com a sospitoses. A partir de l'1 de gener de 1837, ningú podia entrar dins els pobles sense la corresponent carta de seguretat.

Després de la revolució de 1840 que va posar fi a la regència de Maria Cristina de Borbó, mare de la futura reina Isabel II, i degut als enfrontaments entre moderats i liberals, hi hagué un gran increment de disturbis en tot el país i,

Sereno a finals del segle XIX i principis del segle XX.

evidentment, també afectaven moltes poblacions. A Manacor es va decretar el «toque de queda», que era l'ordre de prohibició decretada per les institucions de circular lliurement pels carrers de la vila, generalment en hores nocturnes.

A Manacor, foren detingudes per incomplir el decret del «toque de queda» 8 persones entre els dies 13 i 16 de febrer de 1840.

Cronologia dels primers nomenaments de serenos, guàrdies municipals i oficials saig a Manacor

L'any 1803 hi havia a Manacor 2 saigs, que eren en Cristóbal Tauler i el seu fill, Andreu Tauler.

L'any 1807 fou nomenat saig Antoni Ximénes Coto.

L'any 1818 fou nomenat el primer saig a Sant Llorenç, però en la documentació no s'especifica el nom del empleat municipal.

L'any 1826 el màxim càrrec de seguretat de Manacor era Andreu Tauler amb el càrrec d'oficial saig, substituint el seu pare Cristóbal Tauler.

L'any 1835, amb motiu de l'alçament carlí a Manacor, conegut amb el nom de *Sa Llorençada* (enfrontament entre carlistes i liberals), Antoni Mas *Perdiu* feia les funcions de carceller de la presó de la vila i també ocupava el càrrec d'alguatzir.

L'any 1836 l'alguatzir de Manacor era en Rafel Tarongí.

L'any 1855 el batle va suspendre de les seves funcions els dos oficials saig que hi havia a Manacor; un d'ells s'anomenava Sebastià Amer, de l'altre no consta el nom. En el seus llocs varen nomenar Maties Gelabert i Jordi Frau Caldentey, per realitzar les funcions de saig de Manacor.

Aquest mateix any localitzam un escrit fet per Antoni José Fornés, sol·licitant ser de forma voluntària l'oficial saig de Manacor.

A partir dels anys 1849 i 1850 és quan l'Ajuntament de Manacor amplia el personal de serenos, guàrdies municipals i oficials saig, nomenant quatre noves places de zeladors que després passarien a anomenar-se serenos. Només hem pogut saber els malnoms: *Rosario*, *Llorensó*, *Ganacia* i en *Maravell*.

Entre els anys 1845 i 1852, l'augment dels delictes de furt, llibertinatges, vagància i robatoris de garbes i llenya va alarmar les autoritats i es crearen més places destinades a la vigilància i seguretat de les persones i béns.

Per aquest motiu, essent batle de Manacor Antoni Rosselló Mesquida i secretari Melsión José Cloquell, s'acorda crear l'1 de gener de 1850 quatre places

de sereno i les ocuparen els mateixos que abans ocupaven les 4 places de zeladors; però realment, quant a efectius, el personal de seguretat del poble no es va augmentar.

Durant el regnat d'Isabel II i a instàncies del governador provincial, en 1852, es creen per primera vegada de forma oficial les primeres forces d'ordre municipal anomenades guàrdies municipals, que estaven a les ordres dels batles.

L'any 1856 foren nomenats els primers guardacarrers. Foren Jaume Gomila i Antoni Pascual. Posteriorment, al cap de mig any, aquest darrer va renunciar al càrrec i fou substituït per Gabriel (no en sabem el cognom, tan sol s'ha esbrinat que de malnom li deien *de can Feliu*).

Un any després, el 1857, nomenaren sis guardes rurals.

En el llibre de registre dels guàrdies municipals, entre els anys 1859 i 1860, creat d'acord amb l'art. 46 del Reglament del novembre de 1849, podem tenir constància de la relació dels guàrdies municipals que hi havia a la vila de Manacor. La plantilla estava formada per un total de 12 membres: Antoni Llull, Mateu Brunet, Miquel Martí, Francesc Cerdà, Andreu Cerdà, Llorenç Pomar, Miquel Barceló, Pere Vives, Bartomeu Jaume, Antoni Bellí Cabeza, Jaume Rosselló Barceló i Miquel Clar.

Segons consta a l'Arxiu Municipal de Manacor, al registre 1219 del mateix any 1859 hi ha registrat una plaça de guardacarrers, ocupada per una persona de llinatge Gomila, edat entre 41 i 50 anys. La seva demarcació de vigilància era en el barri 2 illa 4 (entre trast i sínia dels Frares, carrer de Palma, carreró del Bon Jesús i carrer nou d'en Malta).

Hi ha una altra plaça de guardacamps, ocupada per una persona de llinatge Riera, d'edat entre 31 i 40 anys, i residia en la costa d'en Blanques.

Així mateix, és la primera vegada que localitzam la creació una plaça de vigilància de guardamar, a càrrec de la persona de llinatge Bibiloni d'edat entre 41 i 50 anys i amb domicili en el carrer d'en Pelat (actualment carrer del Remei).

La plaça de saig, l'ocupava una persona de llinatge Gelabert i que vivia en el carrer d'en Gil, tenia un edat entre els 41 i 50 anys.

El 1866 hi havia 6 guardes rurals que garantien les propietats de les zones rurals i el consistori considerava que ja eren suficients.

L'any 1868 es produeix la revolució anomenada *La Gloriosa*, que va destronar la reina Isabel II. A Manacor no es va produir molta alteració de l'ordre públic. Quant al personal de seguretat, tant sols hi havia 4 guardes rurals, ja que hi havia hagut dues renúncies i varen nomenar 6 guardes rurals més. El novembre del mateix any es va produir una baixa: el guardacarrers Joan Riera va morir.

Amb l'aprovació de la Constitució de 1869 juraren el càrrec 2 algtzirs, 1 oficial saig i 10 guardacarrers. Però a final d'any tres dels 10 guardacarrers renunciaren al càrrec en considerar que el jornal que rebien era molt baix.

Durant el breu regnat d'Amadeu I (1871) degut a la manca de fons municipals se suprimeixen de cop 8 places de guardacarrers (guàrdies municipals), i queden a la vila tan sols 2 guardacarrers i un oficial saig per garantir la seguretat ciutadana.

El mes de juny de 1872 la corporació municipal aprova les Ordenances municipals de 1872, que consten de 115 articles i 4 disposicions transitòries dividides en dues àrees perfectament delimitades: policia urbana i policia rural. Aquestes ordenances donaven més control i poder als guàrdies municipals per fer complir les esmentades ordenances.

L'any 1873, després de l'abdicació d'Amadeu de Saboya, es va proclamar la primera República espanyola, i es va nomenar com a president Estanislau Figueras. Aquest canvi de règim a Mallorca es va produir d'una forma pacífica. Quant a la seguretat col·lectiva de la vila, el regidor Miquel Domenge Mas es queixava que no es complien les ordenances municipals i, per tant, representaven un perill per als ciutadans, especialment els temes relacionats amb el joc d'atzar prohibits i les gateres; demanava al batle que obligàs els guardacarrers a realitzar una major vigilància i que s'augmentés el nombre d'agents. En el cas que fos necessari haurien d'esser destituïts del seu càrrec aquells guardacarrers que no donessin mostres de total confiança per part de batlia.

No consta que augmentés el nombre de vigilants municipals. Tant sols es va nomenar un guardacarrers destinat a Sant Llorenç, Joan Moll Gelabert, i se li va signar un sou de 502 ptes. anuals.

Un any més tard, el 1874, el nou batle, Antoni Mas, prenia possessió del càrrec, obligava a dimitir dos guardacarrers, i nomenava dos nous guardes: Llorenç Galmés Sitjas i Pere Joan Santandreu Oliver. Mesos més tard nomenaren Martí Alcover Gomila com a guardacarrers.

El 1876, restaurada novament la monarquia amb el rei Alfons XII, en un llibre d'actes municipal localitzam un petit escrit que diu que els guàrdies municipals es rebel·len manifestant que no volien realitzar les tasques pròpies del serenos que els havien encomanat.

I el mateix any varen descobrir que el guardacarrers de Sant Llorenç jugava una partida de cartes prohibides i en menys de deu dies va ser destituït del seu càrrec.

En la dècada de 1870 a 1880 fou quan el nom de guardacarrers, es va anar

substituint pel de guàrdies municipals.

L'any 1876 el saig Pere Joan Fullana Grimalt va substituir l'antic saig Jaume Capó Llull, que patia molta d'asma. I varen nomenar Jordi Joan Garau oficial saig, i a Pere Galmés Rosselló el nomenaren saig pregoner l'any 1880.

En un posterior arxiu, localitzam un registre dels membres de la guàrdia municipal, entre els anys 1883 i 1886, i la data del seu nomenament com a agents de l'autoritat, format per les següents persones:

Jordi Caldentey Miquel (algutzir – oficial saig) nomenat el 6 de setembre 1883.

Antoni Ferrer Munar (guàrdia municipal) nomenat el 9 de febrer de 1886.

Bartomeu Galmés Sureda (guàrdia municipal) nomenat el 15 de febrer de 1886.

Tomás Rosselló Llull (guàrdia municipal) nomenat el 20 de febrer de 1886.

Mateu Durán Sureda (guardacarrers i zelador de Sant Llorenç) 21 de febrer de 1886.

Antoni Quetglas Fons (guardacarrers i zelador de Sant Llorenç) nomenat el 19 de març de 1886.

Jaume Capó Llull (guardacarrers i zelador de Sant Llorenç) nomenat el 5 d'agost de 1886.

Jaume Perelló Cabrer (guardacarrers i zelador de Sant Llorenç) nomenat el 5 d'agost de 1886.

L'any 1894, consta que el cap de la Guàrdia Municipal era Sebastià Barceló Ferrer.

El 1895 es varen convocar oposicions per cobrir diverses places de guàrdies municipals, amb la condició que els aspirants havien d'haver estat llicenciats per l'exèrcit,² saber llegir i escriure. I també havien de fer una altura mínima d'1 metre 60 cm. Les places les varen guanyar: Miquel Font Pastor i Rafel Ferrer Grimalt, amb un sou de dues pessetes diàries.

Aquest mateix any, en Monserrat Binimelis Girart, que feia vint anys que exercia de sereno, fou ascendit a oficial saig, en substitució del saig Gabriel Fons degut a desavinences que constantment tenia amb el batle.

La politització del funcionament existia des d'un principi i el canvi de persones que ocupaven tasques municipals segons el color de l'equip de govern

² A Espanya, el servei militar era obligatori des de 1835 per tots els mascles una vegada que havien complit els 20 anys.

era freqüent i, en certa manera, acceptat per la societat.

A finals de l'any 1897, concretament el 19 de desembre, la mala situació econòmica que hi havia a Espanya, degut a les guerres colonials, va afectar la gran majoria dels municipis. A Manacor, el consistori va cessar 15 treballadors municipals. Entre ells, hi havia 1 oficial saig i 3 guàrdies municipals.

Així ens trobam, entre altres, que el govern en data 1899 va obligar a dimitir el saig Gabriel Fons, per criteris diferents.

Ja a principi del segle xx, concretament el 1901, mor el sereno municipal i foren nomenats dos guàrdies municipals, Gaspar Riera Febrer i Antoni Ferrer Llull.

Hem volgut fer una relació dels membres de l'ordre que exercien les seves tasques dins la vila de Sant Llorenç, que pertanyia al terme municipal de Manacor, fins a la seva separació l'any 1892:

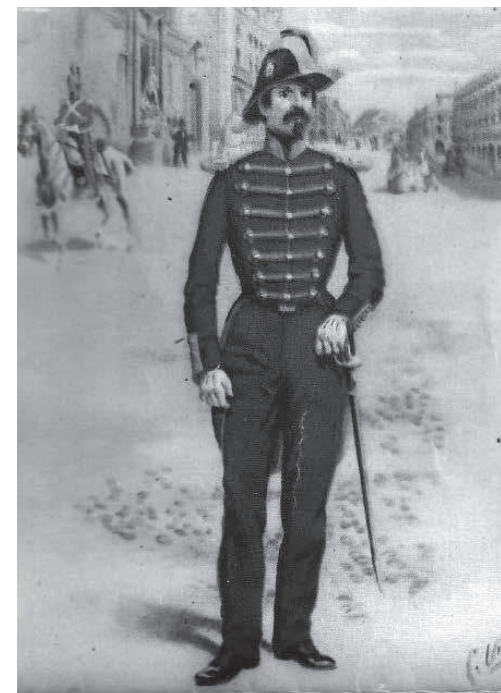
L'any 1818, hi ha constància que hi havia un saig que feia les funcions dins Sant Llorenç, però no s'han pogut esbrinar més dades concretes.

L'any 1874, en Bernat Rosselló Riera feia les funcions de saig a Sant Llorenç.

L'any 1876, fou nomenat en Joan Moll Gelabert com a guardacarrers a aquesta població.

L'any 1885, ocupà aquesta plaça en Sebastià Busquets Gil.

L'any 1887, se suprimeix la plaça de guardacarrers a aquesta població i torna a ocupar-la en Sebastià Busquets Gil, com a saig.

Uniforme d'algutzir de gala a les darreries del segle XIX en moltes de ciutats i pobles d'Espanya.

Documentació sobre la creació del cos de Policia de Manacor

Llibre d'actes de 1877–1878: dia 11 de novembre de 1877, es paguen 250 ptes. «para el equipo de vestuario i echuras de los capotes y pantalones para el servicio de guardias municipales».

Llibre d'actes de 1883–1884: el 29 de juliol de 1883 s'acorda reduir la quantitat de guàrdies municipals a 7 i nomenar un cap de la guàrdia municipal que seria un caporal comú amb el cos dels serenos municipals. El 1883 també trobam un «Expedient sobre nomenament i separació de batles de barri i empleats municipals», on es fa referència a un ban de 1883 sobre reorganització del «Cuerpo de municipales», el qual era l'encarregat de sostenir l'ordre públic i aconseguir la tranquil·litat i seguretat. El *Bolletí Oficial de la Província* de 31 de juliol del mateix any, anuncia el concurs per a 6 places de guàrdies municipals i un caporal.

Llibre d'actes de 1885–1894: es fa referència a la compra de vestimenta als guardes municipals.

Llibre d'actes de 1895–1896: es consigna una gratificació al caporal d'aquest cos municipal pels bons serveis que ha prestat.

Expedients sobre nomenament i separació de batles de barri i empleats municipals (anys 1886, 1890, 1897, i 1899): hi figuren nomenaments i suspensions de guàrdies municipals.

Les primeres armes de defensa dels guàrdies municipals

L'any 1875, per primera vegada i per ordre del batle, compraren una carabina i una altra arma per a la Guàrdia Municipal per a la seva legítima defensa; a conseqüència de l'alteració de l'ordre públic que varen ocasionar determinades persones, degut al cop d'estat del general Martinez Campos. Alguns veïnats arribaren fins i tot a insultar els guàrdies municipals i serenos.

El sabre que solien portar com a defensa era corbat, de 70 cm de llargària des de l'extrem de l'empunyadura a la punta del sabre, i la fulla era de tres cm d'amplària. L'empunyadura era de llautó.

Guàrdia municipal de finals del segle XIX a Barcelona.

El sabre fou retirat com a arma reglamentària aproximadament a finals dels anys 1920, per ordre del propi consistori.

El revòlver reglamentari que portava la Guàrdia Municipal a finals del segle XIX i principis del segle XX era de la marca Orbea, d'una mida gairebé petita de 21 cm de la punta del canó a l'acabament de l'empunyadura. El tambor era de cinc bales, calibre 38. Una arma moderna i precisa segons les característiques d'aquella època.

L'any 1884 ampliaren la compra amb 4 revòlvers, i l'any 1885 varen fer el pagament de les bandoleres i cartutxeres dels revòlvers que un any abans havien comprat.

8 de gener de 1886, el batle Guillem Nadal Servera va retirar les espases i els revòlvers manifestant que els guàrdies no els sabrien emprar, que mai els havien hagut d'utilitzar i que en lloc de ser una garantia per a la seguretat, representaven un destorb perquè Manacor era pacífic; per aquest motiu retirava les armes als guàrdies municipals, oficials saig i serenos. I que en cas que fos necessari per a la seva defensa, els proporcionaria un simple bastó de suport conegut com a xuixo. Tan sols a l'oficial saig i al sereno Monserrat Binimelis se'ls va mantenir la seva corresponent arma de foc.

L'any 1889 el sereno Monserrat Binimelis Girart va entregar la seva arma manifestant que durant aquest sis anys que l'havia duita no l'havia feta servir mai i, per tant, no la necessitava.

I l'any 1895 Monserrat Binimelis, que duia 20 anys de sereno, va ascendir a oficial saig, i va ocupar la plaça que havia deixat en Gabriel Cabrer Fiol.

Els sabres i armes de foc que foren utilitzats com a armes reglamentàries a finals del segle XIX principis del segle XX.

Notes destacades sobre la seguretat i la Policia en la premsa del segle XIX

Els bandejats eren uns dels problemes més greus, no tan sols de la societat mallorquina, sinó en tota la península espanyola. Eren grups de persones que per diversos motius vivien al marge de la llei, allunyats dels pobles i subsistint mitjançant qualsevol tipus de delictes. Eren perseguits per la Justícia i en cas de ser capturats eren condemnats a mort.

A Manacor es va fer famós el bandejat Antoni Rosselló, més conegut com en *Parregó*, que va ser el cap d'una quadrilla de bandejats. El 3 de febrer de 1828 varen cometre un delictes molt greu en robar la custòdia i el viàtic de l'església de sa Pobla. En Parregó era perseguit pels soldats i es va amagar en el carrer del metge (conegut actualment amb el nom de carrer de la Llum) del barri de Fartàrix. Rodejat pels soldats, va intentar escapar però fou abatut d'un tir.

Durant els anys 1831 i 1833, hi hagué un increment de bregues veïnals per motius ideològics entre els liberals i els absolutistes.

Amb motiu de les onades de robatoris de llenya, l'any 1850, totes les persones que introduïen llenya al poble havien d'acreditar la propietat d'on la treien.

Durant la nit del 3 de febrer de 1851, tres homes varen anar a robar a la possessió anomenada es Caparó i varen violar sa madona Catalina Aina Cànovas Sabater, nascuda l'any 1825, una jove vídua, mare de dues nines, filla d'en Guillem i de Maria Aina. L'endemà les forces de l'ordre ja havien agafat els «mal factors», que varen ser duits davant el jutge de primera instància del partit judicial de Manacor, Climent Gil i Serrano.

Un d'ells era en Guillem Rosselló del poble d'Ariany. Era un soldat de reserva, després de ser detingut passà immediatament sota jurisdicció militar i el varen afusellar aplicant-li el Codi militar.

L'altre fou en Jordi Roca de Petra i el varen ajusticiar amb garrot vil el dia 25 de maig, en un patíbul duit expressament de Palma, devora de la torre dels Enagistes. El varen matar devers les 10 del matí i varen deixar el cos sense vida tot el dia exposat perquè la gent el ves.

El tercer era en Miquel Nicolau de Felanitx i fou condemnat a cadena perpètua. L'obligaren a assistir a l'execució del seu amic Jordi Roca amb una argolla al coll i pujat damunt un ase.

En el Setmanari *El Manacorens* (el primer setmanari local) del dia 22 de febrer de 1889 consta una nota que diu:

El cabo de la Guardia Municipal Jaime Cerdó Nadal, denuncia que los pastores Francisco Caldentey Nadal y Antonio Fullana Morey se retiraban con sus rebaños a las ocho y media de la noche, estando prevenido que lo efectúen con luz del día.

I el dia 26 d'octubre de 1889, localitzam:

Nos complacemos hacer público el servicio prestado por el Guardia Municipal de esta Villa Gerónimo Sureda, el martes último que evitó muy oportunamente fuera aplastado por un bocoy lleno de vino un niño de cinco años en la calle Mercadal él que no ser por la intervención de dicho Guardia hubiera sufrido dadas las circunstancias del caso, el paso del bocoy lleno de vino que lo hubiera pasado por encima.

Per fer una enumeració del tipus de delictes que tenia més incidència en la societat en general, segons la premsa eren els relacionats amb bregues, moltes a causa de gateres, disputes i robatoris especialment en casos de fora vila, sobretot de llenya i de ramat. Els delictes relacionats amb conspiracions polítiques i de les quadrilles de bandejats no entren en aquesta classificació, ja que eren considerats molt més greus, i tenien una consideració de delictes contra l'Estat.

Dia 27 de novembre del mateix any es publica en el setmanari els dèbits municipals i es fa constar:

Una partida de pagament pels guàrdies municipals de 1.098 ptes.

Pel segons semestre de 1889, una partida de pagament pels guàrdies municipals de 540'33 ptes.

Dia 31 del mateix mes de novembre de 1889, es dona compte en el periòdic dels efectius de forces de seguretat de l'Estat:

Forces de seguretat de la Guàrdia Civil 8.

Forces de seguretat de Carrabiners 22.

Detinguts i ingressats en la presó del Partit Judicial naturals de Manacor 3.

A finals del segle, la proliferació de jocs d'atzar prohibits anava en augment i va crear una preocupació tan grossa que el governador, mitjançant una circular que es va publicar al butlletí oficial, ordenava als ajuntaments haver de perseguir amb duresa els jocs d'atzar prohibits.

Com a curiositat, hem de mencionar que el governador civil Sr. Alvarez Sereix va prohibir que les dones poguessin fer de cambres en els cafès, ja que donava una mala imatge de decoro a les poblacions en general.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Arxiu Municipal de Manacor.

ESCALANTE CASTARROYO, José (2008). *Policías Locales 1978–2008*. Editorial Dykinson.

FUSTER FORTEZA, Gabriel (2006). *Historia de Manacor*. Leonard Muntaner.

— (2010). *Un aïçament carlí a Mallorca*. Leonard Muntaner.

MUINEL ALARCÓN, Gonzalo; CORTINA DEL FRADE, Isidoro, GÓMEZ MONTEJANO, Antonio. *La Policia Local. Historia Crítica. Veinticinco años al servicio de los Ayuntamientos democráticos*. Castilla Ediciones.

RIERA DALMAU, Joan (2005). *Historia de Mallorca, segle XIX*. Toms I i II. Gràfiques Muntaner.